

IDENTIFIKÁCIA PROBLEMATICKÝCH BODOV PRI POVOĽOVANÍ ODSTRAŇOVANIA BARIÉR NA VODNÝCH TOKOCH NA SLOVENSKU

IDENTIFYING GAPS AND CRITICAL POINTS IN ADMINISTRATIVE AND PERMISSION PROCEDURES & DEFINING STEPS LEADING TO EFFECTIVE AND CLEAR LEGISLATIVE FRAMEWORK AND ADMINISTRATIVE PROCEDURES FOR DAM REMOVAL IN SLOVAKIA.

Martina Paulíková a Pavol Žilincík, WWF Slovensko, aktualizácia 06/2025

I. Úvod

V decembri 2023 bola spracovaná prvá analýza vtedy platnej slovenskej legislatívy v oblasti povoľovania odstraňovania nepotrebných, nebezpečných a/alebo škodlivých bariér na vodných tokoch na Slovensku. Slúžila ako podklad pre začatie diskusie o administratívnych a legislatívnych postupoch, ktoré bránia efektívnej identifikácii a odstraňovaniu bariér. Analýza bola postupne dopĺňaná a korigovaná, osobitne cenné pri tom bola spätná väzba expertov z oblasti rybárstva, ochrany prírody, vodohospodárstva, rovnako tak pripomienky projektantov, právnikov, zamestnancov orgánov štátnej vodnej správy a ochrany prírody a krajiny, ako aj stavebných inžinierov.

Po legislatívnych zmenách v roku 2024 - 2025, osobitne v oblasti stavebnej legislatívy, bolo potrebné dokument aktualizovať. Ďalším impulzom na jeho doplnenie bolo prijatie Nariadenia o obnove prírody¹, ktoré v článku 9 zavádza pre členské štáty povinnosť vypracovať zoznam umelých prekážok prepojenia povrchových vôd a určiť prekážky, ktoré budú odstránené s cieľom prispieť k obnove aspoň 25 000 km voľne tečúcich riek v Európe do roku 2030. Na implementáciu nariadenia budú slúžiť národné plány obnovy, ktorých návrhy musia byť spracované za včasnej a účinnej účasti verejnosti.

Podobne ako prvá verzia analýzy z konca roka 2023, cieľom aktualizácie je zosúladienie, zefektívnenie a v odôvodnených prípadoch aj zjednodušenie povoľovacích konaní pri odstraňovaní bariér na vodných tokoch pri zachovaní vysokej úrovne ochrany vodných útvarov, biodiverzity a ochrany pred povodňami, resp. ďalších oprávnených záujmov v konkrétnom území, kde sa nepotrebná alebo škodlivá bariéra nachádza.

II. Terminológia

Terminológia, ktorú v tejto analýze používame, vychádza z STN 75 2102 Úpravy riek a potokov / Rivers and brooks regulations, zo Smernice 2000/60/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23. októbra 2000, ktorou sa stanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva a ďalších relevantných legislatívnych predpisov alebo strategických dokumentov.

Vo všeobecnosti používame tieto termíny:

- **hať** – vzdúvacia stavba prehradzujúca koryto toku, výnimočne aj údolia, slúžiaca hlavne na vytvorenie zdrže a získanie spádu
- **stupeň** – priečny objekt v koryte toku, ktorý vytvára náhly skok v nivelete dna vyšší ako 30 cm, stupňami sa znižuje pozdĺžny sklon dna
- **priečny prah** – priečna stavba z rôznych materiálov, zahĺbená do vymieľajúceho dna a stabilizujúca koryto toku, vytvárajúca náklady skok v nivelete dna do výšky 30 cm
- **stabilizačný pás** – priečna stavba v koryte toku, nevytvárajúca náhly skok v nivelete dna

¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a rady 2024/1991 z 24. júna 2024 o obnove prírody a zmene nariadenia 2022/869 – dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32024R1991>

- **spádové objekty** – vodné stavby, napr. hať, stupeň, prah slúžiace na úpravu spádu vodného toku
- **sústredovacie stavby** (priečne, pozdĺžne, pevné, pohyblivé) ovplyvňujú priečnu cirkuláciu vody, sú na zvýšenie členitosti dna, slúžia na usmerňovanie vývoja toku, ale aj ochranu brehov pri povodniach, ochranu vtokových objektov pred zanášaním a pod.
- **hrádza / ochranná hrádza** – stavba, ktorá umožňuje neškodné prevedenie veľkých vôd bez nepriaznivého vývoja hlavného koryta
- **rieka** - znamená útvar vnútrozemskej vody tečúcej väčšinou na zemskom povrchu, ktoré však môžu časťou svojej trasy tiecť pod zemou
- **migračná bariéra** – prirodzená alebo umelo vybudovaná priečna vodná stavba, ktorá pri akýchkoľvek prietokoch a vodných stavoch znemožňuje najmä protiprúdovú prirodzenú migráciu všetkých cieľových druhov rýb príslušného rybieho pásma a ďalších vodných živočíchov
- **migračná prekážka** - prirodzená prekážka alebo umelo vybudovaná priečna vodná stavba, ktorá obmedzuje obojsmernú prirodzenú migráciu rýb a ďalších vodných živočíchov, ale pri zvýšených prietokoch alebo vodných stavoch je pre cieľové druhy rýb príslušného rybieho pásma a ďalšie vodné živočíchy čiastočne prekonateľná
- **útvary povrchovej vody** - vymedzená významná časť povrchovej vody, napríklad jazero, nádrž, potok alebo jeho úsek, rieka alebo jej úsek, kanál, časť brakickej vody alebo pásmo pobrežnej vody
- **stav povrchovej vody** - celkové vyjadrenie stavu útvaru povrchovej vody, ktorý je určený jeho ekologickým stavom alebo jeho chemickým stavom, podľa toho, ktorý z nich je horší
- **dobrá stav povrchovej vody** - stav, ktorý dosahuje útvary povrchovej vody, ak je jeho ekologický a jeho chemický stav aspoň "dobrý"

V analýze však používame aj laikom známy a bežne používaný názov „**bariéry**“ na vodných tokoch (syn. prekážky na vodných tokoch), ktorým označujeme tie umelé objekty vytvorené ľudskou činnosťou, ktoré narušujú

2

- **laterálnu spojitost'** / konektivitu – prepojenosť vodného toku s okolím v priečno-horizontálnom smere (voda – brehy, okolie) a/alebo
- **pozdĺžnu spojitost'** / longitudinálnu konektivitu – prepojenie vodného toku v pozdĺžno-horizontálnom smere, prenos vody a materiálu smerom od prameňa po ústie toku a/alebo
- **vertikálnu spojitost'** – prepojenie vodného toku s podložíom
- **temporálnu spojitost'** – keď vodný tok tečie prirodzene počas určitého časového obdobia, súvisí s ekologickými prietokmi.

V širšom slova zmysle sa pojem **odstraňovanie bariér** týka relatívne širokej škály opatrení na zabezpečenie najmä pozdĺžnej a laterálnej spojitosti vodných tokov². Časť z nich je však v podstate zameraná na **spriechodňovanie bariér** (vybudovanie funkčného rybovodu a biokoridoru, prebudovanie existujúcich prekážok na sklzy alebo rampy, zmenu manipulačného poriadku). V tejto analýze preto pojem odstraňovanie bariér (dam removal) používame v kontexte úplného alebo podstatného odstránenia vodnej stavby narušujúcej konektivitu vodného toku. Princípom je nevňášať do vodného toku novú infraštruktúru, ale naopak, odstraňovať existujúcu s cieľom obnovy konektivity.

² Vodný plán Slovenska (aktualizácia 2021): Prerušenie pozdĺžnej kontinuity objektami na tokoch (priehrady, hate, stupne, prehrádzky, atď.) predstavuje jeden z najvýznamnejších zásahov do prirodzených procesov tokov. Priečne objekty na tokoch zásadným spôsobom menia podmienky prúdenia a transportu sedimentov. Nerovnováha v transporte sedimentov podmieňuje zmeny riečnych procesov (erózia/sedimentácia) a následne i morfológických parametrov koryta, čo následne vyvoláva závažné ekologické dôsledky. V súlade s požiadavkou Rámcovou smernicou o vode 2000/60/ES je potrebné pri hodnotení pozdĺžnej kontinuity zohľadniť **spriechodnenie bariér nielen pre vodnú biotu, ale aj pre sedimenty**. Na Slovensku sa doposiaľ chápalo zabezpečenie pozdĺžnej kontinuity takmer výhradne v súvislosti so zabezpečením spriechodnenia bariér pre ryby. Z hydromorfologického hľadiska je však narušenie kontinuity transportu sedimentov kľúčové, nakoľko priamo vplyva na režim sedimentov a následne na morfológické zmeny koryta vrátane modifikácie riečnych habitatov a ekologický stav.

III. Dôvody pre odstraňovanie nepotrebných a škodlivých bariér

Na Slovensku bolo v minulosti realizované množstvo regulácií a úprav vodných tokov. Dôsledkom skrátenia vodného toku je zväčšenie pozdĺžneho sklonu toku, čo často nepriaznivo vplyva na hladinový režim podzemných vôd v príriečnej zóne a koryte toku, ale aj na priemernú profilovú rýchlosť a schopnosť toku transportovať splaveniny. Ako kompenzácia tohto vplyvu sa budovali stabilizačné pásy, prahy, stupne, opevnenie dna a iné vodné stavby.

Vodný plán Slovenska, resp. Plán manažmentu správneho územia povodia Dunaja a povodia Visly (aktualizácia 2021) hodnotí hydromorfologickú kvalitu povrchových tečúcich vôd na základe 8 indikátorov:

1. trasa toku – pôdorysný tvar
2. variabilita riečnych habitatov
3. hydrológia a režim prúdenia
4. pozdĺžna kontinuita
5. lokálne zmeny morfológie koryta
6. laterálna konektivita
7. príbrežná zóna stav inundácie (ohradzovanie rieky)
8. zmenšenie pôvodnej záplavovej plochy.

a na základe toho identifikuje tzv. hydromorfologické zmeny ako najzásadnejší dôvod nedosiahnutia dobrého stavu povrchových vôd u nás. Vodný plán konštatuje, že „*Riečne biotopy a fyzikálne procesy v riekach sú dlhodobo ovplyvňované ľudskými zásahmi, ktoré súvisia najmä s využívaním riek pre účely plavby, protipovodňovej ochrany, energetiky, poľnohospodárstva i priemyslu... Regulácia riek, výstavba veľkých vodných diel i ďalšie inžinierske zásahy, do riečneho systému obmedzili alebo úplne vylúčili pozdĺžnu kontinuitu (najmä transport sedimentov a migráciu rýb a vodnej bioty), laterálnu konektivitu (interakcia koryta rieky so záplavovým územím) ale aj prietokové pomery (regulácia prietokov, prevody a odbery vody, atď.). Všetky tieto zásahy vedú k zásadným zmenám (modifikáciám) morfológických a hydrologických charakteristík s následným zhoršením ekologického stavu riek. Preto hlavnou požiadavkou RSV je obnova prirodzeného stavu na upravených a modifikovaných vodných tokoch.*“

3

K roku 2020 bolo na Slovensku identifikovaných spolu **1450 priečných stavieb narúšajúcich pozdĺžnu kontinuitu riek a biotopov, z čoho bolo iba 288 bariér s funkčným rybovodom** (t.j. čiastočne, selektívne, sezónne alebo úplne priechodných). Teda viac ako **80 % evidovaných priečných stavieb je migračnou bariérou**. Odhaduje sa, že okrem evidovaných, je na Slovensku aj množstvo ďalších, neevidovaných, zastaraných a nepoužívaných priečných stavieb, ktoré sú úplne nepriechodné pre vodné organizmy aj sedimenty.

Do r. 2021 bolo realizovaných 93 opatrení na zlepšenie pozdĺžnej kontinuity vodných tokov, pričom na polovici boli vybudované rybovody, približne tretina bola spriechodnená úpravou prepadovej hrany a 10 prekážok bolo odstránených. Pre ďalšie obdobie boli na spriechodnenie tokov a biotopov vo Vodnom pláne Slovenska na obdobie navrhnuté opatrenia:

- spriechodnenie funkčným rybovodom alebo biokoridorom
- prebudovanie existujúcich prekážok na sklzy alebo rampy
- zmena manipulačného poriadku
- odstránenie existujúcej stavby

V súvislosti s obnovou laterálnej konektivity a zlepšenia morfológickej kvality vodných útvarov je dôležitým opatrením tvorba a obnova prirodzených habitatov, prepojení v systéme tok – príbrežná zóna/inundácia (odstraňovanie brehového opevnenia, pripájanie ramien, obnova záplavových oblastí, zavodňovanie mokradí atď.). Aj v súvislosti s vyššie spomínanými opatreniami na zlepšenie pozdĺžnej spojitosti je potom zásadný komplexný prístup k zlepšeniu stavu útvarov povrchových vôd, teda k podpore prirodzených riečnych procesov a komplexnej obnovy hydromorfológie vodných tokov (nielen odstránenie bariér).

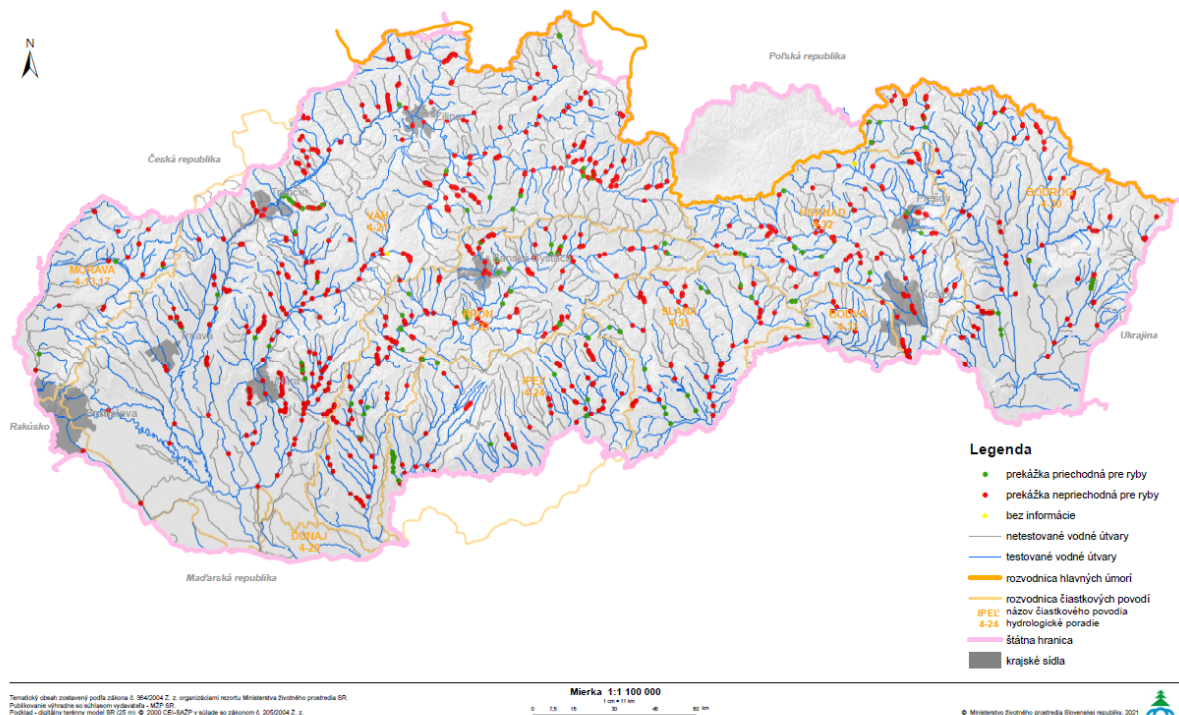
Dôležitými opatreniami môže byť napr. aj zabezpečenie transportu sedimentov cez vodné nádrže, riadené dopĺňanie riečnymi sedimentami, obmedzenie erózie dna znížením transportnej kapacity rieky a pod. Ako

doplňkové opatrenie je spomenutá vo Vodnom pláne aj potreba aktualizácie databáz identifikovaných bariér na vodných útvaroch Slovenska.

Plán manažmentu správneho územia povodia Dunaja

Narušenie pozdĺžnej spojitosti riek a biotopov – rok 2020

Mapa 4.3

4

Obrázok č. 1. Mapa narušenia pozdĺžnej spojitosti vodných tokov (povodie Dunaja). zdroj: Plán manažmentu správneho územia povodia Dunaja (pozn. ďalších 103 bariér je v povodí Visly).

V kontexte odstraňovania bariér je dôležité **Nariadenie Európskeho parlamentu a rady 2024/1991 z 24. júna 2024 o obnove prírody (Nature restoration Law)**³. Jeho všeobecným cieľom je prispieť k systematickej, dlhodobej a trvalej obnove biologicky rozmanitej a odolnej prírody prostredníctvom obnovy ekosystémov. Dôvodom je fakt, že väčšie množstvo biologických rozmanitých ekosystémov vedie k vyššej odolnosti voči zmene klímy a poskytuje účinnejšie formy znižovania rizika katastrof a prechádzania tomuto riziku. Zdravé a odolné ekosystémy dokážu plniť ekosystémové služby, ktoré od nich ako spoločnosť vyžadujeme – od ochrany pred povodňami, cez potraviny, čistý vzduch na dýchanie, pitnú vodu, energiu, zachytávanie uhlíka, a mnohé ďalšie. Aj vodných a na vode závislých spoločenstiev sa týkajú všeobecné ciele nariadenia, teda do roku 2030 obnoviť min. 20% poškodených biotopov v EÚ, a do roku 205 potom všetky ekosystémy, ktoré potrebujú obnovu.

Osobitne oblasti vôd sa týka článok 9 nariadenia, ktorého podstatou je obnova prirodzeného prepojenia vodných tokov na min. 25 000 km riek a potokoch v EÚ do roku 2030.

Voľne tečúca rieka (free flowing river) je pri tom definovaná je rieka alebo úsek rieky, ktorej pozdĺžne, bočné, vertikálne a tiež časové prepojenie nebrzdia umelé štruktúry tvoriace prekážku a ktorej prirodzené funkcie sú vo veľkej miere nedotknuté⁴. Umožňujú voľný pohyb vody, sedimentov aj organizmov.

³ Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32024R1991>

⁴ Criteria for identifying free-flowing river stretches for the EU Biodiversity Strategy for 2030 https://ern-sosloirevivante.org/wp-content/uploads/2024/06/JRC137919_01.pdf

Konkrétne znenie čl. 9 v Nariadení o obnove prírody je takéto:

Obnova prirodzeného prepojenia riek a prírodných funkcií súvisiacich záplavových oblastí

1. Členské štáty vypracujú zoznam umelých prekážok prepojenia povrchových vôd s prihliadnutím na socio-ekonomické funkcie umelých prekážok, určia prekážky, ktoré treba odstrániť, aby sa prispelo k splneniu cieľov obnovy stanovených v článku 4 tohto nariadenia, ako aj k splneniu cieľa obnoviť do roku 2030 v Únii aspoň 25 000 km voľne tečúcich riek, a to bez toho, aby bola dotknutá smernica 2000/60/ES, najmä jej článok 4 ods. 3, 5 a 7, a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1315/2013 (46), najmä jeho článok 15.

2. Členské štáty odstránia umelé prekážky prepojenia povrchových vôd uvedené v zozname vypracovanom podľa odseku 1 tohto článku v súlade s plánom ich odstránenia uvedeným v článku 15 ods. 3 písm. i) a n). Členské štáty pri odstraňovaní umelých prekážok prioritne riešia zastarané prekážky, najmä tie, ktoré už nie sú potrebné na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov, vnútrozemskú plavbu, zásobovanie vodou, protipovodňovú ochranu alebo iné využitie.

3. Členské štáty doplnia odstránenie umelých prekážok v súlade s odsekom 2 o opatrenia potrebné na zlepšenie prirodzených funkcií súvisiacich záplavových oblastí.

4. Členské štáty zabezpečia zachovanie prirodzenej prepojenosti riek a prirodzených funkcií súvisiacich záplavových oblastí obnovených podľa odsekov 2 a 3.

Identifikácia umelých prekážok na odstránenie bude súčasťou národných plánov obnovy. Ich štruktúra a časový harmonogram sú dané nariadením, resp. súvisiacimi dokumentmi. Každá krajina však musí najneskôr 1. septembra 2026 predložiť draft Národného plánu obnovy prírody, štruktúra je daná jednotným formátom.

Po pripomienkovaní zo strany expertov európskej komisie bude národný plán dopracovaný a finálne znenie plánu by malo byť od 1. septembra 2027 k dispozícii všetkým zainteresovaným na vykonávanie.

5

IV. Rámce a limity súčasného rozhodovanie o odstraňovaní bariér na vodných tokoch na Slovensku

Proces rozhodovania o možnosti a postupe odstraňovania bariér na vodných tokoch je rámcovaných vo všeobecnosti niekoľkými základnými otázkami. V tejto analýze sa budeme zaoberať týmito:

1. vlastnícke a užívateľské vzťahy
2. platnosť (existencia) rozhodnutia o osobitnom užívaní vôd
3. technický stav bariéry
4. priechodnosť

Tieto základné aspekty, resp. ich kombinácia, určujú legislatívne možnosti na odstránenie alebo spriechodnenie bariéry, a teda determinujú aj administratívny proces rozhodovania, aj fyzický postup odstránenia bariéry.

Je dôležité upozorniť, že do rozhodovania vstupujú aj dve ďalšie skupiny otázok:

- efektívnosť nákladov – pomer nákladov na odstránenie bariéry a získaných benefitov (zohľadňujúc obmedzené finančné zdroje na tento typ opatrení)
- priestorový dopad odstránenia bariéry - teda dĺžka získaného voľne tečúceho úseku toku po odstránení bariéry, čo je ovplyvnené napr. počtom a charakterom ďalších bariér nad a pod hodnotenou bariérou, možnosťou prepojenia habitatov, vzdialenosťou od sútoku, ekologického stavu vodných útvarov, existencie a blízkosti chránených území a pod.

Týmto okruhom otázok sa však nebudeme v tomto materiály venovať, pretože sa im venuje Vodný plán Slovenska (aktualizácia 2021) a sú skôr otázkami pri prioritizácii odstraňovania/spriechodňovania bariér.

4.1. Vlastníctvo bariéry (ako stavby) a vlastníctvo pozemkov pod bariérou

Dôležitým faktorom je, že na Slovensku, podobne ako v okolitých krajinách strednej a východnej Európy, nemusia byť vlastníctvo pozemku pod stavbou a vlastníctvo stavby totožné. V kombinácii s užívateľskými vzťahmi viažucimi sa ku existencii bariéry a tiež v kombinácii s vlastníckymi a užívateľskými právami nehnuteľností v okolí bariéry (ktoré sú dôležité napr. pre prejazd mechanizmov a áut pri demolácii stavby) vzniká veľké množstvo kombinácií a vzťahov.

Zameriame sa na otázku vlastníctva bariéry (ako stavby, objektu), a vtedy môžu nastať tieto situácie:

- A) formálne jasne identifikovateľný vlastník stavby** – teda napr. existuje zápis v katastri, zmluva o nájme s vlastníkom pozemku, povolenie na užívanie vôd a pod. V tomto prípade môžu nastať rôzne situácie resp. kombinácie týchto faktov:
- počet vlastníkov – jeden alebo viac vlastníkov
 - vlastníkom je správca toku, iný štátny subjekt alebo ide o súkromné vlastníctvo
 - forma vlastníctva: fyzická osoba/právnická osoba; individuálna/kolektívna forma (napr. urbár, pozemkové spoločenstvo, kedy predseda môže, ale nemusí disponovať splnomocnením konať za skupinu)
 - vlastník pozemku = vlastník stavby (alebo opačná situácia, teda vlastník pozemku nie je vlastníkom stavby)
 - vlastník pozemku súhlasí s existenciou bariéry alebo nesúhlasí s existenciou bariéry (tu vstupuje do rozhodovania otázka, aké možnosti má vlastník pozemku, ak nesúhlasí s existenciou stavby iného vlastníka a aké sú možnosti dožadovať sa jej odstránenia, ak bola v minulosti povolená jej realizácia nejakým typom administratívneho rozhodnutia).
- B) neformálny vlastník stavby** – teda existuje niekto, kto tvrdí, že je vlastníkom stavby, ale neexistujú o tom formálne doklady, stavba nie je vedená v katastri nehnuteľností, príp. má daná osoba staré doklady o vlastníctve a pod.

6

Existujú rôzne administratívne postupy, ako dokazovať ne/platnosť dôkazov o vlastníctve resp. povolení na prevádzku vodnej stavby, všetky však vyžadujú aktívnu súčinnosť správcu toku, a ideálne aj vlastníka pozemku (ak je odlišný od vlastníka stavby). Ide o časovo náročné postupy, ktoré sú navyše často komplikované potrebou dokazovania a získavania starých dokumentov.

Obrázok č. 2. Príklad neformálneho vlastníctva vodnej stavby - MVE v obci Poruba (okr. Prievidza). Vlastník stavby nemá nájmnú zmluvu so správcou toku SVP š.p., vlastník pozemku je iná právnická osoba, ktorá chce bariéru odstrániť. Vlastník stavby ju nemá zavkladovanú v katastri nehnuteľností ani vymedzenú v operáte nijakým spôsobom, existuje iba cca 40 rokov staré stavebné povolenie na stavbu (podľa všetkého neplatné), pričom prehradenie je na inom pozemku, ako budova strojovne. Stavba nemá platné povolenie na osobitné užívanie vôd, elektráreň dlhodobo nefunguje, prehradenie tvorí bariéru pre splaveniny, ryby a zvyšuje riziko zaplavenia okolitých nehnuteľností.

Obrázok č. 3. Príklad neformálneho vlastníctva stavby – vzdúvacie múriky na ramenách Belej pri Vavrišove (okr. Liptovský Mikuláš). Betónové bariéry oficiálne nie sú vedené v katastri nehnuteľností, nemajú vlastnú parcelu ani nie sú uvedené ako ťarcha na pozemkoch vo vlastníctve miestneho urbárskeho spoločenstva. Nedochovali sa povolenia na ich výstavbu. Správca toku nemal o ich existencii informácie. K vlastníctvu sa však hlási Liptovská vodárenská spoločnosť a.s., pričom dôvodí rozhodnutím pred viac ako 40 rokov o vyhlásení ochranného pásma vodného zdroja (zvodnená štrková vrstva rieky Belej).

- C) neexistuje identifikovateľný vlastník stavby** – resp. sa nedá nájsť, overiť a dokázať, pričom ku vlastníctvu stavby sa nikto nehlási. Sem spadá aj situácia, že pôvodný subjekt, ktorý vlastnil stavbu alebo pre neho bolo vydané povolenie bol zrušený, zomrel a neexistuje iný subjekt, na ktorý by prešli práva a povinnosti vlastníka stavby.

7

Do mája 2023 v prípade neexistencie vlastníka, ani subjektu, na ktorého prešli práva, neexistovala žiadna priama cesta, ako resp. komu mohol úrad nariadiť odstránenie stavby. Používaný bol postup, kedy SVP š.p. ako správca toku objavil bariéru, prehlásil ju za svoj novoobjavený majetok, účtovne zaradil do evidencie a následne vyradil a zbúral. Prípadne stavbu iba zaradil do majetku a cez zmenu/novú stavbu ju sčasti odstránil a nechal v majetku zvyšok.

Sčasti obdobným postupom bol postup, kedy orgán štátnej vodnej správy v rámci výkonu štátneho stavebného / vodoochranného dozoru zistil, že daná bariéra nemá vlastníka a nariadil odstránenie správcovi toku. Postup odstránenia bol totožný, ako opisujeme v predchádzajúcom odstavci, ale odlišoval sa stupeň „donútenia“ SVP š.p., ako správcu toku, pretože podnik sa prirodzene bráni, ak nemá zdroje na zmenu/odstránenie takýchto stavieb, zaraďovať staré nebezpečné stavby, o ktoré sa nemajú kapacity postarať, do svojho majetku.

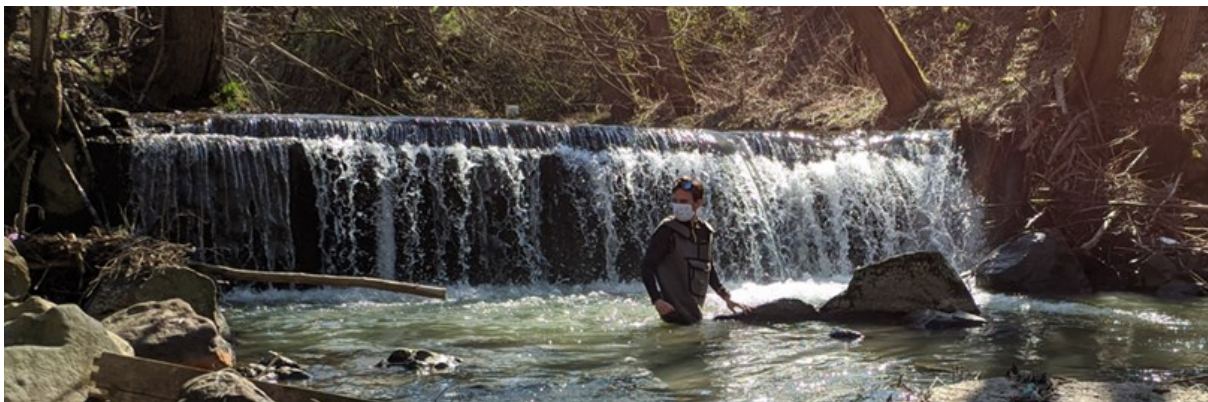
Od 1. 5. 2023 platí novela zákona č. 364/2004 o vodách, ktorá v zmenenom §26 dáva správcovi toku možnosť predložiť návrh na odstránenie alebo zmenu vodnej stavby, ktorá už neplní svoju funkciu a subjekt, v prospech ktorého bolo vydané povolenie zanikol a vodné stavba neprešla na ďalšieho nadobúdateľa. Odstránenie alebo zmenu vodnej stavby môže urobiť správca toku iba ohlásením.

V ods. 12 sa definuje, že **vodná stavba neplní svoju funkciu**, najmä ak

- vodná stavba naďalej neplní žiaden z účelov, na ktorý bola zriadená alebo na ktorý bolo vydané povolenie na osobitné užívanie vôd, a neplní ani funkciu súvisiacu s ochranou pred povodňami alebo*
- zaniklo povolenie na osobitné užívanie vôd.*

Zároveň sa však zavádza povinnosť, že odstránením alebo zmenou vodnej stavby na základe ohlásenia nesmie nastať významné zhoršenie ekologických funkcií vodného toku, výrazné zhoršenie ekologického stavu vodného toku ani zhoršenie ochrany pred povodňami.

Podobnú možnosť, ako správca toku, má aj vlastník nefunkčnej vodnej stavby – na jej odstránenie s cieľom obnovy prirodzeného koryta vodného toku postačuje ohlásenie vlastníka vodnej stavby orgánu štátnej vodnej správy (§26 ods. 11 zákona o vodách). Na proces sa primerane použijú ustanovenia stavebného zákona⁵, prílohou ohlásenia je súhlasné záväzné stanovisko správcu vodného toku. Podmienkou však je, že musí ísť o vodnú stavbu, ktorej účelom bola úprava, zmena alebo zriadenie koryta vodného toku, ktorý nie je sledovanou vodnou cestou alebo výhľadovo sledovanou vodnou cestou.

Obrázok č. 4. Príklad stavby bez vlastníka a funkcie - stupeň na vodnom toku Hučava pri Očovej (okr. Zvolen). Úplne neprierodná migračná bariéra nemala vlastníka, nezistil sa ani realizátor výstavby. Odstránenie financovalo WWF Slovensko vďaka príspevkom fyzických darcov pre WWF Holandsko. Realizáciu zabezpečil správca toku, Slovenský vodohospodársky podnik š.p.

8

4.2. Platnosť (existencia) rozhodnutia o osobitnom užívaní vôd

§26 ods. 10 zákona 364/2004 Z.z. o vodách v platnom znení hovorí, že „ak zanikne alebo sa zruší povolenie na osobitné užívanie vôd, orgán štátnej vodnej správy môže rozhodnúť o podmienkach ďalšieho ponechania alebo odstránenia vodnej stavby, ktorá umožňovala povolené nakladanie s vodou.“

V prípade, ak povolenie na osobitné užívanie vôd **existuje a je platné**, je možné uplatniť postup podľa §24 ods. 1 zákona o vodách, ktorý znie:

(1) Orgán štátnej vodnej správy môže z vlastného podnetu ním vydané povolenie na osobitné užívanie vôd zmeniť alebo zrušiť, ak

- a) pri výkone povolenia na osobitné užívanie vôd dôjde k závažnému alebo opakovanému porušeniu povinností určených týmto zákonom alebo určených na jeho základe,
- b) oprávnený nevyužíva vydané povolenie na osobitné užívanie vôd bez vážneho dôvodu dlhšie ako dva roky,
- c) rozsah vydaného povolenia na osobitné užívanie vôd dlhodobo presahuje skutočnú potrebu oprávneného,
- d) si to vyžaduje plnenie plánu manažmentu povodí, programu opatrení a plnenie opatrení na dosiahnutie kvality vôd vo vodných útvaroch povrchových vôd určených na odber vody pre pitnú vodu, vôd určených na kúpanie a vôd vhodných pre život a reprodukciu pôvodných druhov rýb,
- e) v dôsledku ním vydaného povolenia dôjde k nespĺneniu environmentálnych cieľov podľa § 5.

(2) Orgán štátnej vodnej správy zmení alebo zruší ním vydané povolenie na osobitné užívanie vôd, ak dôjde k zmene

⁵ Stavebný zákon č. 25/2025 o výstavbe - § 63 Ohlásenie stavieb a stavených úprav.

- a) kvalitatívnych cieľov alebo limitných hodnôt znečistenia,
- b) podmienok rozhodujúcich na vydanie povolenia na osobitné užívanie vôd.

(3) Na konanie o zmene alebo zrušení povolenia na osobitné užívanie vôd sa vzťahujú ustanovenia § 21 a 22 primerane.

§ 25 Zánik povolenia na osobitné užívanie vôd. Povolenie na osobitné užívanie vôd zaniká

- a) uplynutím času, na ktorý bolo vydané,
- b) zánikom právnickej osoby alebo smrťou fyzickej osoby, alebo jej vyhlásením za mŕtvu, ktorej bolo povolenie na osobitné užívanie vôd vydané, ak nedošlo k prechodu oprávnenia na ďalšieho nadobúdateľa podľa § 22 ods. 1,
- c) zánikom vodnej stavby umožňujúcej osobitné užívanie vôd, ak orgán štátnej vodnej správy do jedného roka po zániku vodnej stavby neurčí lehotu na jej obnovenie; v takomto prípade povolenie na osobitné užívanie vôd zaniká uplynutím tejto lehoty.

Veľmi špecifickou, ale zároveň veľmi častou situáciou je tá, ak **povolenie na osobitné užívanie vôd v minulosti existovalo, ale vodná stavba, na ktorú sa viaže, nespĺňa podmienky dané súčasnou legislatívou.** Typickým príkladom sú MVE povolené v 80tych alebo 90tych rokoch 20. storočia bez posúdenia vplyvov na životné prostredie a stav vôd. Tieto stavby mali povolenia na „nakladanie s vodami“ vydané podľa vtedy platného zákona o vodách. Novelou zákona o vodách (§80 ods. 6) platnou od 1.7.2004 sa však zaviedla povinnosť pre prevádzkovateľov týchto stavieb požiadať najneskôr do 6 mesiacov od účinnosti zákona o vydanie povolenia na vykonávanie činností, ktoré boli zavedené ako nové, napr. na vzdúvanie a akumuláciu vôd a na využívanie hydroenergetického potenciálu vodného toku.

9

V prípade nesplnenia tejto povinnosti prevádzkovateľom vodnej stavby, sa následne jeho činnosť považuje za **činnosť v rozpore so zákonom o vodách**. Z doterajšej praxe rozhodovania orgánov štátnej vodnej správy však zatiaľ nemáme precedens (platné rozhodnutie), kedy by úrad vyhodnotil prevádzkovanie vodnej stavby / MVE „v rozpore so zákonom o vodách“ ako činnosť, ktorá je realizovaná bez platného povolenia na osobitné užívanie vôd.

Dokazovanie, či sa daná stavba prevádzkuje na základe platného rozhodnutia o osobitnom užívaní vôd si vyžaduje získanie podkladov od orgánov štátnej vodnej správy cez žiadosť o informácie a porovnanie dátumov podania žiadosti (lehota 6 mesiacov od 1.7.2004). Následne je potrebné podať podnet na príslušný orgán štátnej vodnej správy a požiadať ho o zrušenie nám vydaného povolenia, nakoľko v zmysle §24 ods. 1 písm. a) zákona o vodách dochádza k závažnému alebo opakovanému porušeniu povinností určených zákonom. Nesplnenie povinnosti požiadať najneskôr do 31. 12. 2004 o vydanie povolenia na užívanie vôd ako napr. vzdúvanie a akumuláciu vôd, či využívanie hydroenergetického potenciálu vodného toku je pri tom argumentom dokazujúcim porušenie povinností určených zákonom o vodách.

Tretou situáciou je tá, kedy **dokázateľne neexistuje alebo je neplatné povolenie na osobitné užívanie vôd. V tomto prípade je možné** priamo aplikovať §26 ods. 10 vodného zákona: *Ak zanikne alebo sa zruší povolenie na osobitné užívanie vôd, orgán štátnej vodnej správy môže rozhodnúť o podmienkach ďalšieho ponechania alebo odstránenia vodnej stavby, ktorá umožňovala povolené nakladanie s vodou.*

4.3. Technický stav bariéry

Osobitne v súvislosti s existenciou / neexistenciou povolenia na osobitné užívanie vôd je dôležitou otázkou skutočný fyzický stav bariéry. Povinnosť zachovávať technickú spôsobilosť vodnej stavby na prevádzku je možné vyvodit' zo znenia §53 zákona o vodách:

§ 53 Povinnosti vlastníka vodnej stavby

- (1) Vlastník vodnej stavby podľa § 52 ods. 1 písm. a) až c) a g) až i) je povinný

- a) *udržiavať vodnú stavbu v riadnom stave a zabezpečovať jej údržbu a prevádzku tak, aby umožňovala plynulý prietok vody a nehatený odchod ľadu, riadnu prevádzku vodnej cesty a aby neohrozovala bezpečnosť osôb, majetku a vodohospodárskych a iných právom chránených záujmov,*
- b) *zabezpečovať odborný technicko-bezpečnostný dohľad nad jej prevádzkou,*
- c) *udržiavať v riadnom stave dno a brehy vodného toku v mieste vzdutia a starať sa v ňom o nehatený odtok vody a odchod ľadu, najmä odstraňovať nánosy a prekážky vo vodnom toku,*
- d) *osadiť a udržiavať na vodnej stavbe vodnú značku, ciachy, vodočet, výstražné tabule alebo plavebné znaky,*
- e) *odstraňovať predmety zachytené vodnou stavbou alebo zachytené na nej,*
- f) *dodržiavať pokyny správcu vodného toku na dotknutom vodnom toku, napríklad pri nepriaznivých účinkoch sucha a povodní, poruchách technických zariadení a iných prevádzkových poruchách,*
- g) *zabezpečovať ochranu rybárstva a obojsmernú prirodzenú migráciu rýb a iných vodných živočíchov, to neplatí, ak ide o rybníky, rybochovné zariadenia umiestnené mimo koryta vodného toku alebo malé vodné nádrže osobitne vhodné na chov rýb,*
- h) *vypracovať manipulačný poriadok vodnej stavby a predložiť ho na schválenie orgánu štátnej vodnej správy,*
- i) *dodržiavať podmienky povolenia orgánu štátnej vodnej správy a schválený manipulačný poriadok vodnej stavby.*

Technicko-bezpečnostný dozor nad vodnými stavbami upravuje § 56 a § 56e zákona o vodách (pozn. štátnou organizáciou je tu Vodohospodárska výstavba š.p.) a § 66 vodného zákona (štátny vodoochranný dozor môže vykonávať aj technicko-bezpečnostný dozor nad vodnými stavbami).

§ 56e Povinnosti štátnej organizácie, ktorá je poverená na výkon odborného technicko-bezpečnostného dohľadu

10

Štátna organizácia, ktorá je poverená na výkon odborného technicko-bezpečnostného dohľadu nad stavbami I. a II kategórie, je povinná:

- a) *poskytnúť odbornú súčinnosť pri výkone vodoochranného dozoru a technicko-bezpečnostného dozoru na vodných stavbách I. a II. kategórie na požiadanie orgánov štátnej vodnej správy,*
- b) *poskytnúť odbornú súčinnosť počas povodňovej aktivity na vodných stavbách I. a II. kategórie,*
- c) *požiadat' orgán štátnej vodnej správy o výkon štátneho vodoochranného dozoru a technicko-bezpečnostného dozoru, ak sa zistí bezprostredné ohrozenie bezpečnosti vodnej stavby a ak vlastník vodnej stavby nezabezpečí realizáciu potrebných opatrení na nápravu.*

Čo sa týka stavu stavby, môžu nastať v podstate 3 situácie, ktoré potom určujú spôsob povoľovania odstránenia resp. potrebné podklady pre tento proces:

I. dobrý stavebný (technický) stav

II. zlý stavebný (technický) stav, ale neohrozuje životy

III. zlý technický stav a ohrozuje životy - tu môže byť podmnožina či ide o bezprostredné ohrozovanie alebo nie, podľa toho sa líšia aj možnosti.

Od 1. 4. 2025 platí nový stavebný zákon č. 25/2025 Z.z. (ďalej len „stavebný zákon“), ktorý zaviedol do praxe úplne nové termíny, čo sa týka odstraňovania stavieb, a to aj v kontexte ich technického stavu. Až aplikačná prax ukáže, ako sa orgány štátnej vodnej správy (ako špecializované stavebné úrady) aj všeobecné stavebné úrady vysporiadajú s niekedy nejasnými ustanoveniami stavebného zákona.

V závislosti od technického stavu bariéry na vodnom toku môžu nastať takéto situácie:

- a) **odstránenie vodnej stavby správcom toku pri tzv. údržbe** - napr. pri povodňovom stave, ale iba ak tvorí prekážku vo vodnom toku brániacu plynulému otekaniu vody a v prípade, ak je už bariéra

v zlom stave, ide o nefunkčnú stavbu bez vlastníka alebo vo vlastníctve SVP/správcu toku (v nadväznosti na §48 ods. 5 písm. g) zákona o vodách)

b) **úrad nariadi vlastníkovi odstránenie stavby bez ohľadu na jej stav a to na základe žiadosti (§78 stavebného zákona – Nariadenie odstránenia stavby)**

V tomto prípade nariaďuje odstránenie stavby stavebný inšpektorát. Tým je v zmysle §16 ods. 4 stavebného zákona špecializovaný stavebný úrad, teda orgán štátnej vodnej správy⁶. Pravdepodobne žiadosť o odstránenie môže podať nielen vlastník, ale cez podnet na vykonanie štátneho stavebného dohľadu aj iný subjekt.

§78

(1) *V nariadení odstránenia stavby stavebný inšpektorát vlastníkovi stavby určí*

- a) *lehotu na odstránenie stavby alebo zmeny stavby zhotovenej nepovolenými stavebnými prácami,*
- b) *podmienky, ktoré je potrebné dodržať pri odstraňovaní nepovolených stavebných prác, najmä vzhľadom na okolité stavby a verejný priestor, odvoz odpadu z odstraňovanej stavby a uvedenie miesta stavby do pôvodného stavu,*
- c) *výšku zábezpeky ako predbežné náklady potrebné na odstránenie stavby pre prípad náhradného plnenia v rámci výkonu rozhodnutia.*

(2) *Vlastník stavby je povinný stavbu alebo zmenu stavby v rozsahu nariadenia podľa odseku 1 odstrániť na vlastné náklady v lehote určenej v nariadení odstránenia stavby. Ak stavebník v lehote určenej v nariadení odstránenia stavby neodstránil stavbu alebo zmenu stavby, stavebný inšpektorát uskutoční výkon rozhodnutia podľa správneho poriadku.*

11

(3) *Ak je závadným stavom stavby bezprostredne ohrozený život ľudí a ak stavbu nemožno zachovať, môže stavebný inšpektorát výnimočne vydať ústny príkaz na odstránenie stavby a zabezpečiť odstránenie stavby bez prerokovania s vlastníkmi stavby. Stavebný inšpektorát najneskôr do troch dní písomne oznámi rozhodnutie vlastníkovi stavby a dôvody, pre ktoré bol príkaz vydaný, a rozhodne o úhrade nákladov na odstránenie stavby.*

(4) *Ak je nariadenie odstránenia stavby, ktorej vlastník je neznámy, vykonateľné, stavebný inšpektorát zabezpečí odstránenie stavby náhradným výkonom podľa § 79 ods. 2 správneho poriadku⁷ na vlastné náklady. Ak sa dodatočne zistí vlastník odstránenej stavby, stavebný inšpektorát vymáha vynaložené náklady na odstránenie stavby od dodatočne zisteného vlastníka odstránenej stavby alebo jeho právneho nástupcu. Právo stavebného inšpektorátu vymáhať náklady odstránenia stavby zaniká uplynutím desiatich rokov odo dňa vykonateľnosti nariadenia odstránenia stavby.*

c) **úrad nariadi vlastníkovi odstránenie zdevastovanej stavby, ktorú nemožno hospodárne obnoviť (§ 74 ods. 8 písm. a) a § 74 ods. 9 stavebného zákona)**

§ 74 ods. 8 *Stavebný inšpektorát nariadi vlastníkovi stavby odstránenie*

a) *zdevastovanej stavby, ktorú nemožno hospodárne obnoviť,*

§ 74 ods. 9 *Ak vlastník stavby alebo jej prevádzkovateľ neodstráni stavbu v lehote určenej stavebným inšpektorátom, uskutoční sa výkon nariadenia prostriedkami výkonu rozhodnutia podľa správneho poriadku. Náhradný výkon nariadenia uskutoční podnikateľ oprávnený na stavebné práce na základe*

⁶ Iba pre „bežné“ stavby je stavebným inšpektorátom tzv. regionálny úrad⁶ zriadený pod Úradom pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky. Takýchto regionálnych úradov je osem, ich zoznam je na <https://uupv.sk/regionalne-urady>

⁷ Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov: Náhradný výkon spočíva v tom, že uložené práce a výkony sa uskutočnia na náklad a nebezpečenstvo povinného, ak uloženú prácu alebo výkon môže uskutočniť aj niekto iný ako povinný.

zmluvy so stavebným inšpektorátom; náklady na odstránenie stavby a odvoz stavebného odpadu preddavkovo zabezpečí stavebný inšpektorát, ktoré následne vymáha od vlastníka odstránenej stavby.

d) **úrad nariadi vlastníkovi odstránenie stavby, ktorá nezodpovedá požiadavkám na stavby alebo bezprostredne ohrozuje bezpečnosť užívateľov a okolia** (§ 75 ods. 1 písm. b) stavebného zákona)

§ 75 ods. 1 písm. b) Stavebný inšpektorát rozhodnutím určí vo verejnom záujme, ak stavba nezodpovedá základným požiadavkám na stavby alebo ak bezprostredne ohrozuje bezpečnosť užívateľov a okolia, vlastníkovi stavby - odstrániť stavbu alebo uskutočniť zmenu stavby.

e) **stavbu odstrániť ktokoľvek pri živelnnej pohrome alebo havárii** (§ 47 stavebného zákona – Úľavy pri živelných pohromách a haváriách)

§ 47 ods. 1 Ak je v dôsledku živelnnej pohromy alebo havárie, so zámerom predísť ohrozeniu života alebo zdravia ľudí, ohrozeniu životného prostredia alebo vzniku bezprostredne hroziacej závažnej škody (ďalej len „mimoriadna udalosť“) nevyhnutné bezodkladne uskutočniť stavebné práce na zhotovenie dočasnej stavby alebo uskutočniť neodkladnú zmenu stavby alebo terénne úpravy, búracie práce alebo zabezpečovacie stavebné práce, zhotoviť stavbu energetického zariadenia, ak je podľa vyjadrenia prevádzkovateľa siete ohrozená distribúcia energie, možno tieto stavebné práce začať uskutočňovať bez predchádzajúceho stavebného zámeru a jeho prerokovania a konania stavebného úradu o ňom. Ten, kto stavebné práce organizuje alebo zabezpečuje, je povinný bezodkladne o ich uskutočňovaní upovedomiť stavebný úrad.

Je zaujímavé, že stavebný zákon až na troch rôznych miestach rieši odstraňovanie stavieb, ktoré ohrozujú bezpečnosť, užívateľov a okolie. V § 78 ods. 3 (dokonca ústne rozhodnutie), ďalej § 75 ods. 1 písm. b) a do tretice v § 47 ods. 1 stavebného zákona.

12

Pripomeňme si, že stavebný zákon v § 79 ods. 4 písm. c) stanovuje, že priestupku sa dopustí ten, kto „odstráni stavbu bez overeného projektu stavby, ak sa vyžaduje, alebo v rozpore s ním“, za čo je možné uložiť pokutu od 30 do 30 000 eur. Toto môže kontrolovať špecializovaný stavebný úrad, teda orgán štátnej vodnej správy, pretože podľa §72 stavebného zákona (Oprávnenia stavebných inšpektorov) v ods. 1 písm. h) Stavebný inšpektor je oprávnený zisťovať, ... „sa stavba odstránila podľa rozhodnutia správneho orgánu alebo stavebného inšpektorátu“.

Obrázok č. 5. Objekt MVE v havarijnom stave, tvorí migračnú bariéru a odvádza väčšinu vody mimo vodný tok. MVE nepracuje. Technický stav vodnej stavby je rizikom v prípade zvýšeného prietoku, jej kolaps môže spôsobiť ohrozenie obyvateľov, ich majetku, zdravia a dokonca aj životov.

4.4. Priechodnosť

Argumentom pre rozhodnutie o ponechaní alebo odstránení resp. spriechodnení bariéry je aj migračná priechodnosť bariéry. Zákon o vodách v §26 ods. 5, prvá a druhá veta hovorí, že

Pri povoľovaní, výstavbe, užívaní a prevádzke vodných stavieb je potrebné sústavne sledovať a hodnotiť ich vplyv na povrchové vody a podzemné vody a prihliadať na záujmy rybárstva a na ochranu prírody a krajiny a dbať, aby sa využívaním jednej prirodzenej vlastnosti vody neznemožnilo využívanie iných prirodzených vlastností vody. Nová vodná stavba musí zabezpečiť ochranu rybárstva a obojsmernú prirodzenú migráciu rýb a iných vodných živočíchov; to neplatí, ak ide o rybníky, rybochovné zariadenia umiestnené mimo koryta vodného toku alebo malé vodné nádrže osobitne vhodné na chov rýb a vodné stavby, ak to nemožno zabezpečiť z dôvodov podľa § 16 ods. 6...

§53 ods. 1 písm. g) zákona o vodách a tiež zákon č. 216/2018 o rybárstve

§ 2 písm. aa) rybovod je stavba náhradného vodného prostredia spravidla v koryte vodného toku; rybovodom je aj prirodzené koryto vodného toku alebo umelo vybudované náhradné koryto vodného toku s trvalým prietokom vody, ktorý umožňuje rybám a ďalším vodným živočíchom obojsmerné prekonanie migračnej bariéry,

§21 ods. 2) Každý je povinný pri projektovaní, výstavbe, prevádzke a udržiavaní vodných stavieb alebo zariadení a pri úpravách vodných tokov a ich užívaní zohľadniť potreby a ochranu rybárstva. Každý musí dbať, aby sa tam, kde je to účelné, zriaďovali a udržiavali rybovody a pri budovaní vodných stavieb aj iné vhodné technické zariadenia slúžiace na migráciu a ochranu rýb.

Obrázok č. 6. MVE na potoku Krivá (okr. Tvrdošín) – úplne nepriechodná migračná bariéra na vodnom toku pôvodne slúžila ako súčasť objektu MVE. MVE je v súčasnosti nefunkčná, nepracuje.

V. Možnosti odstraňovania bariér na vodných tokoch v súčasnosti

Z právneho hľadiska je niekoľko možností, akým administratívnym konaním sa dostaneme k odstráneniu resp. spriechodneniu bariéry. Odlíšujú sa postupom, možnosťami, kto ich môže iniciovať alebo realizovať, aké podklady je potrebné zaobstarať pred vlastnou demoláciou vodnej stavby alebo jej časti.

5.1. Odstraňovanie bariéry správcom toku v rámci údržby vodného toku

- v ojedinelých prípadoch je možné použiť spôsob, kedy bariéru odstráni správca toku v rámci údržby
- argumentom proti používaniu tohto spôsobu je výklad zákona o vodách, podľa ktorého je účelom údržby zabezpečenie resp. dosiahnutie projektovaného stavu vodnej stavby, nie jej odstránenie
- argumentom za možnosť použitia tohto postupu je §48 ods. 4, ktorý sa týka správy vodných tokov, tá o.i. zahŕňa tieto činnosti: písm. b) udržiavať korytá v stave, ktorý zabezpečuje ich prirodzenú alebo

- projektovanú prietoknosť a hĺbku vody“ – takže pri nefunkčných, život ohrozujúcich stavbách sa tento postup dá aplikovať

Obrázok č. 7. Rieka Hron, lokalita Pohorelská Maša. Bariéra v zlom technickom stave s rizikom pre ochrany pred povodňami. V r. 2019 ju WWF Slovensko pripravovalo na odstránenie, po získaní 18 súhlasov a povolení v roku 2020 stupeň zničila povodeň. Zvyšky stavby následne odstránil správca toku v rámci údržby.

5.2. Zriadenie novej stavby

- úplne nová stavba (ktorou sa zruší existujúca)
- vybudovanie rybovodu, aj „totálneho“, teda že fyzicky nad hladinou nebude nič (§53 ods. 1 vodného zákona, §2 a §21 ods. 2 zákona o rybárstve)
- potrebný súhlas vlastníka pozemkov
- iniciovať môže ktokoľvek, ak má súhlas vlastníka a správcu toku
- legislatíva: vodný a stavebný zákon (normálna stavba s umiestnením, stanoviskami dotknutých orgánov a pod.
- určujúce dokumenty: metodika pre rybovody

14

Obrázok č. 8. Analogický príklad (nie odstránenie bariéry): Rudava – povolenie na uskutočnenie vodnej stavby podľa §26 ods. 1 vodného zákona s niekoľkými objektmi (odstránenie vodnej stavby, revitalizácia toku ...)

5.3. Zmena existujúcej stavby

- prebudovanie existujúcej stavby napr. zo stupňa na rampu, alebo aj prebudovanie na „totálny“ rybovod (§53 ods. 1 vodného zákona, §2 a §21 ods. 2 zákona o rybárstve)
- legislatíva: ako v časti 5.2., zároveň je zmena stavby definovaná v stavebnom zákone
- určujúce dokumenty: metodika pre rybovody

5.4. Odstránenie stavby

Odstránenie vodnej stavby je možné začať podľa všeobecného stavebného zákona, alebo v nadväznosti na zákon č. 364/2004 Z.z. o vodách.

Iniciátorom odstránenia podľa stavebného zákona môže byť ktokoľvek – v prípade vlastníka sa podáva žiadosť, ostatní môžu iniciovať odstránenie stavby podaním podnetu na stavebný inšpektorát (ním je špecializovaný stavebný úrad, teda orgán štátnej vodnej správy). V zmysle 14 ods. 2 v nadväznosti na § 16 ods. 4 stavebného zákona orgány stavebného inšpektorátu dohľadu zabezpečujú ochranu verejných záujmov a pri tom sú oprávnené zisťovať skutkový stav, ale aj kontrolovať „či sa stavba odstráni podľa rozhodnutia správneho orgánu alebo stavebného inšpektorátu“ (§72 ods. 1 písm. h stavebného zákona).

§ 2 stavebného zákona definuje v ods. 11 „**odstraňovanie stavby**“ ako „*stavebné práce, ktorými sa odstraňuje stavba v celom rozsahu alebo jej časť, vrátane nakladania so stavebnými odpadmi a odpadmi z demolácií. Odstránenie stavby v celom rozsahu znamená demoláciu všetkých konštrukčných prvkov stavby*“.

15 Podľa § 18 ods. 2 ak stavebný zákon neustanovuje inak, „*pre každú stavbu, zmenu dokončenej stavby, odstraňovanie stavby a stavebné úpravy na stavbe alebo na pozemku sa vyžaduje rozhodnutie o stavebnom zámere*“. Tento typ dokumentácie je možné prirovnať rozsahom najviac ku dokumentácii pre územné rozhodnutie v zmysle, ako ju poznal stavebný poriadok do apríla 2025.

Čo je stavebný zámer určuje § 9 ods. 2, a síce, že je to „*textové a grafické vyjadrenie urbanistického, architektonického a základného stavebného riešenia navrhovanej stavby vrátane zabezpečenia požiadaviek protipožiarnej bezpečnosti navrhovanej stavby a jej prevádzky, jej umiestnenia do územia, napojenia na dopravnú infraštruktúru a na sieť technického vybavenia územia, zmeny existujúcej stavby alebo odstránenia stavby; je podkladom na konanie o stavebnom zámere*.“ Proces rozhodovania o stavenom zámere sa riadi stavebným zákonom, primerane podľa § 20 a súvisiacich.

V prípade zložitejších stavieb môže stavebný úrad vyžadovať aj projekt stavby. Na druhej strane, je pravdepodobné, že v určitých prípadoch konštrukčne jednoduchých búraní, bude postačovať projekt stavby na ohlásenie (§ 9 ods. 4 stavebného zákona).

Vo vodnom zákone je § 26 Povolenie na vodné stavby, ktorý hovorí, že *Povolenie orgánu štátnej vodnej správy sa vyžaduje na zhotovenie vodnej stavby, jej zmenu, zmenu v užívaní, zrušenie alebo odstránenie vodnej stavby; ak tento zákon neustanovuje inak*.

To znamená, že na odstránenie bariéry sa najčastejšie bude vyžadovať buď ohlásenie (§63 stavebného zákona), alebo ak nepostačuje resp. neobsahuje požadované doklady, v zmysle §26 ods. 15 „*orgán štátnej vodnej správy určí, že ohlásenú stavebnú úpravu možno uskutočniť len na základe rozhodnutia o stavebnom zámere*“.

Podpornými argumentami pre odstraňovanie bariér môžu byť programy starostlivosti o ochránené časti prírody (ak sa bariéra nachádza na vodnom toku, ktorý je súčasťou chráneného územia). Odstránenie alebo spriechodnenie bariéry môže byť opatrením na zlepšenie alebo zachovanie stavu chráneného druhu alebo chráneného biotopu.

Významným podporným mechanizmom môže byť aj územné plánovanie. Ak je asanácia stavby určená v územnom pláne (v záväzných častiach), vodoprávny orgán má silný argument na konanie o odstránení stavby z úradnej povinnosti a nie na návrh vlastníka

6. Postup pri príprave a odstraňovaní bariéry – odporúčaný postup

A. prieskumné práce – v rozsahu nevyhnutnom pre návrh odstránenia alebo úpravy bariéry

Pri príprave odstránenia bariéry je nevyhnutné postupovať tak, ako pri príprave akejkoľvek vodnej stavby, teda nevyhnutné je zhodnotenie súčasného stavu - vyhodnotenie hydrologických pomerov, ichtyologický a hydrobiologický prieskum, hodnotenie splaveninového režimu toku, hodnotenie prírodných zložiek (fauna, flóra, pôdne pomery, geofaktory ...), vyhodnotenie využívania územia (zástavba, doprava, využívanie vodnej energie, objekty v toku a ich stav, rekreácia, chránené časti prírody, ochranné pásma, prírodné bohatstvo, historické pamiatky, archeologické náleziská), ďalej požiadavky na funkcie vodného toku (napr. kapacita toku, odolnosť koryta, pomery podzemnej vody, zaústenie prítokov a drenáží, ekologické funkcie – život v toku a pozdĺž neho, biokoridory a biocentrá, ochrana pred povodňami ...).

V úvodnej etape prípravy je potrebné osloviť a komunikovať so všetkými zainteresovanými subjektmi, od vlastníka a užívateľa pozemkov nielen priamo vo vodnom toku, ale aj okolí (zobrať do úvahy aj potrebu zabezpečenia prístupu mechanizmov pri odstraňovaní bariéry a získania súhlasov majiteľov aj týchto pozemkov), cez správcov vodného toku, užívateľov rybárskeho revíru, až po správcov infraštruktúry a správcov hydrologických objektov a vodomerných zariadení a pod. Ich pripomienky a požiadavky je potrebné zobrať do úvahy a zapracovať na návrhu odstránenia bariéry.

Aj stavebný zákon v určitých situáciách priamo predpokladá účasť vlastníkov a užívateľov susedných pozemkov na povoľovaní odstraňovania stavieb, pričom susedný pozemok definuje relatívne široko v § 7 ods. 2 stavebného zákona, ako „*pozemok so spoločnou hranicou s pozemkom, na ktorom sa navrhuje uskutočňovať stavebné práce. Susedným pozemkom je aj pozemok, ktorý nemá spoločnú hranicu s pozemkom, na ktorom sa navrhuje uskutočňovať stavebné práce, ak pripravovaná stavba alebo zmena stavby alebo jej predpokladaná prevádzka môže mať priamy vplyv na doterajšie užívanie pozemku alebo stavby na ňom*“.

16

B. návrh úpravy – odstránenia bariéry

Podľa zložitosti a pripomienok zainteresovaných subjektov sa spracúva predbežná (overovacia) štúdia, alebo priamo projektová dokumentácia – a to buď stavebný zámer (§ 9 ods. 2 stavebného zákona) alebo projekt stavby na ohlásenie (§ 9 ods. 4 stavebného zákona). Detailnejšie upravuje proces ohlásenia §63 stavebného zákona, ale treba myslieť na to, že ak ohlásenie nepostačuje resp. neobsahuje požadované doklady, v zmysle §26 ods. 15 „*orgán štátnej vodnej správy určí, že ohlásenú stavebnú úpravu možno uskutočniť len na základe rozhodnutia o stavebnom zámere*“.

Pri návrhu úprav je potrebné riešiť nielen úsek priamo v mieste bariéry, ale aj vodný tok nad a pod odstraňovanou bariérou. Vlastný návrh je predmetom riešenia odborníka s príslušnou špecializáciou, ktorý pri tom konzultuje čiastkové otázky s ďalšími expertmi. Riešenie musí brať do úvahy zachovanie resp. obnovenie podmienok na život v toku, vrátane obdobia pri nízkych prietokoch, ale aj ďalšie nevyhnutné aspekty, napr. vplyv na chod splavenín, na spôsob obhospodarovania okolia a využívania toku, do úvahy je potrebné zobrať nielen zaobstarávacie, ale aj prevádzkové náklady. V odôvodnených prípadoch je možná aj etapizácia úprav, pričom jednotlivé etapy sa navrhujú tak, aby sa efektívne mohla overiť reakcia toku na úprav a ďalšiu etapu prispôsobiť podľa reakcie toku.

C. vlastná demolácia

Pred búracími prácami resp. odstraňovaním bariéry je nevyhnutné vyriešiť množstvo praktických vecí. Od prípadného predrealizačného monitoringu (aj kvôli hodnoteniu úspešnosti odstránenia bariéry), cez rozbor sedimentov (ak sú v priestore zdrže nad prehradením), až po otázku odvozu a likvidácie materiálu z búrania (stavebný materiál, zemina, drevo atď.)

Demolačné práce je potrebné etapizovať aj vzhľadom na tieto súvislosti:

- výrubu stromov je možné robiť iba v mimo vegetačnom období
- v prípade, ak nie je odstránenie bariéry priamo v Programe starostlivosti o osobitne chránenú časť prírody resp. v obdobnom dokumente, a bariéra je v území európskeho významu, je odporúčané konzultovať potrebu tzv. biotopového posúdenia

- posúdenie podľa čl. 4.7 RSV (§16 a nasledujúce vodného zákona) nie je vyžadované
- pri zásahoch do vodného toku je do úvahy potrebné zobrať aj ochrana rýb (§13 a 14 zákona o rybárstve). Aj keď v zákon o rybárstve nie je explicitne zakázané napr. búrať bariéry v nejakom čase, tak analogicky je vhodné prispôbiť demolačné práce času neresenia či inej dobe ochrany:

V pstruhových vodách sa zakazuje lov všetkých rýb od 1. októbra do 15. apríla.

(2) V lipňových vodách sa zakazuje lov všetkých rýb od 1. januára do 31. mája.

(3) V kaprových vodách sa zakazuje lov všetkých rýb od 15. marca do 31. mája; to neplatí od 1. mája do 31. mája, ak užívateľ uskutočňuje rybárske preteky alebo športové rybárske preteky.

(4) Zákaz lovu všetkých rýb podľa odsekov 1 a 2 neplatí od 1. novembra do 31. decembra na pstruhových vodách s výskytom hlavátky alebo na lipňových vodách s výskytom hlavátky, keď je jej lov povolený len pre držiteľov povolenia na lov hlavátky.

(5) Zákaz lovu všetkých rýb podľa odseku 3 sa nevzťahuje na

a) kaprové vody, ktoré sú vodným tokom, okrem vodných nádrží, slepých ramien, mŕtvych ramien a odstavených ramien,

b) kaprové vody, ktoré sú ostatnými vodnými plochami.

§14 Zakazuje sa

a) loviť jednotlivé druhy rýb v čase ich individuálnej druhovej ochrany okrem lovu generačných rýb na účely ich reprodukcie vykonávaného užívateľom,

D. vyhodnotenie a sledovanie výsledkov, prípadná korekcia

17

Po odstránení bariéry je nevyhnutné sledovať vývoj toku, a prípadne korigovať zistené nedostatky. Najčastejším nedostatkom realizovaných prác býva spätná erózia toku, ktorej riziko sa dá eliminovať správnym návrhom odstránenia a dodržaním postupu. Samozrejmosťou by malo byť sledovanie zmien v migrácii vodných organizmov aj sedimentov.

7. Záver

Nariadenie Európskeho parlamentu a rady 2024/1991 o obnove prírody (Nature restoration Law), ktoré bolo schválené v júni 2024 predpokladá, že členské krajiny už v septembri 2026 predložia návrh svojho národného plánu obnovy, ktorý bude spracovaný za účasti zainteresovanej verejnosti. Slovensko, podobne ako ostatné krajiny, bude musieť zmapovať umelé prekážky prepojenia povrchových a určiť tie, ktoré bude treba odstrániť, aby sa prispelo k splneniu cieľu obnoviť do roku 2030 v Únii aspoň 25 000 km voľne tečúcich riek, a to bez toho, aby bola dotknutá smernica o vode. Navyše, aj vodných a na vode závislých spoločenstiev sa týkajú všeobecné ciele nariadenia, teda do roku 2030 obnoviť min. 20% poškodených biotopov v EÚ, a do roku 205 potom všetky ekosystémy, ktoré potrebujú obnovu.

Administratívne postupy na povolenie odstránenia nepotrebných bariér sú na Slovensku úplne nové – od 1. apríla 2025 platí nový stavebný zákon č. 25/2025 Z.z., ktorý s prepojením na zákon o vodách č. 364/2004 Z.z. vytvára základný rámec pre povinnosti vlastníkov bariér, správcu toku ale aj tých, ktorí chcú prispieť ku odstraňovaniu nepotrebných bariér na vodných tokoch.

Návrhy na zmenu legislatívy nie sú v tejto chvíli jednoduché, pretože neexistuje žiadna aplikačná prax týkajúca sa novej stavebnej legislatívy. Je dobré, že v legislatíve zostáva možnosť odstraňovania bariér neznámych vlastníkov správcom toku iba na ohlásenie. Tiež je vyhovujúce, že zákon o vode má definície vodnej stavby, ktorá neplní svoj účel, pozná postupy pre zrušenie povolenia na osobitné užívanie vôd a pod. Výzvou však zostáva aplikácia dobrých formulácií z legislatívy s cieľom zlepšovať ekologický stav vodných útvarov.

Zhrnutie

Táto analýza je spracovaná ako podklad pre diskusiu o administratívnych a legislatívnych postupoch, ktoré bránia efektívnej identifikácii a odstraňovaniu nepotrebných, nebezpečných a/alebo škodlivých bariér na vodných tokoch ma Slovensku. Nadväzuje na prvý dokument spracovaný v decembri 2023, ktorý bol konzultovaný a následne prepracovaný aj vzhľadom na zásadnú zmenu stavebnej legislatívy v roku 2024 – 2025.

Terminológia, ktorú v tejto analýze používame, vychádza z STN 75 2102 Úpravy riek a potokov / Rivers and brooks regulations, zo Smernice 2000/60/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23. októbra 2000, ktorou sa stanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva a ďalších relevantných legislatívnych predpisov alebo strategických dokumentov.

Najdôležitejším termínom je samotný termín „**bariéra**“ na vodných tokoch (syn. prekážky na vodných tokoch), ktorým označujeme tie umelé objekty vytvorené ľudskou činnosťou, ktoré narušujú laterálnu, pozdĺžnu, vertikálnu a/alebo temporálnu spojitosť. Pojem **odstraňovanie bariér (dam removal)** zasa používame v kontexte úplného alebo podstatného odstránenia vodnej stavby narúšajúcej konektivitu vodného toku. Princípom je nevnášať do vodného toku novú infraštruktúru, ale naopak, odstraňovať existujúcu s cieľom obnovy konektivity.

K roku 2020 bolo na Slovensku identifikovaných spolu 1450 priečných stavieb narúšajúcich pozdĺžnu kontinuitu riek a biotopov, z čoho bolo iba 288 bariér s funkčným rybovodom (t.j. čiastočne, selektívne, sezónne alebo úplne priechodných). Teda viac ako 80 % evidovaných priečných stavieb je migračnou bariérou. Odhaduje sa, že okrem evidovaných, je na Slovensku aj množstvo ďalších, neevidovaných, zastaraných a nepoužívaných priečných stavieb, ktoré sú úplne nepriechodné pre vodné organizmy aj sedimenty.

V kontexte odstraňovania bariér je dôležité Nariadenie Európskeho parlamentu a rady 2024/1991 z 24. júna 2024 o obnove prírody (**Nature restoration Law**). Jeho všeobecným cieľom je prispieť k systematickej, dlhodobej a trvalej obnove biologicky rozmanitej a odolnej prírody prostredníctvom obnovy ekosystémov. Osobitne oblasti vôd sa týka článok 9 nariadenia, ktorého podstatou je obnova prirodzeného prepojenia vodných tokov a prirodzených funkcií súvisiacich záplavových oblastí.

18

Proces rozhodovania o možnosti a postupe odstraňovania bariér na vodných tokoch je rámcovaných vo všeobecnosti niekoľkými základnými otázkami. Analýza sa zaoberá predovšetkým týmito štyrmi:

- vlastnícke a užívateľské vzťahy
- platnosť (existencia) rozhodnutia o osobitnom užívaní vôd
- technický stav bariéry
- priechodnosť

Tieto základné aspekty, resp. ich kombinácia, určujú legislatívne možnosti na odstránenie alebo spriechodnenie bariéry, a teda determinujú aj administratívny proces rozhodovania, aj fyzický postup odstránenia bariéry.

Povoľovanie odstraňovania bariér sa riadi zákonom 25/2025 Z.z. (stavebný zákon) a osobitným zákonom č. 364/2004 Z.z. o vode. Z právneho hľadiska je **niekoľko možností, akým administratívnym konaním sa dostaneme k odstráneniu bariéry**. Odlíšujú sa postupom, možnosťami, kto ich môže iniciovať alebo realizovať, aké podklady je potrebné zaobstaráť pred vlastnou demoláciou vodnej stavby alebo jej časti.

Analýza sa zaoberá týmito možnosťami

- odstraňovanie bariéry správcom toku v rámci údržby vodného toku
- zriadenie novej stavby, ktorou sa zruší existujúca („totálny“ rybovod)
- zmena existujúcej stavby – jej prebudovanie
- odstránenie stavby – ohlásením alebo rozhodnutím o stavebnom zámere, niekedy aj overením projektu stavby a to v závislosti od jej technického stavu

Odporúčaný postup pri odstraňovaní bariéry, bez ohľadu na to, s akým administratívnym postupom budeme pracovať:

A. prieskumné práce – v rozsahu nevyhnutnom pre návrh odstránenia alebo úpravy bariéry

Zhodnotenie súčasného stavu - vyhodnotenie hydrologických pomerov, ichtyologický a hydrobiologický prieskum, hodnotenie splaveninového režimu toku, hodnotenie prírodných zložiek (fauna, flóra, pôdne pomery, geofaktory ...), vyhodnotenie využívania územia (zástavba, doprava, využívanie vodnej energie, objekty v toku a ich stav, rekreácia, chránené časti prírody, ochranné pásma, prírodné bohatstvo, historické pamiatky, archeologické náleziská), ďalej požiadavky na funkcie vodného toku (napr. kapacita toku, odolnosť koryta, pomery podzemnej vody, zaústenie prítokov a drenáží, ekologické funkcie – život v toku a pozdĺž neho, biokoridory a biocentrá, ochrana pred povodňami ...).

V úvodnej etape prípravy je potrebné osloviť a komunikovať so všetkými zainteresovanými subjektmi, od vlastníka a užívateľa pozemkov nielen priamo vo vodnom toku, ale aj okolí (zobrať do úvahy aj potrebu zabezpečenia prístupu mechanizmov pri odstraňovaní bariéry a získania súhlasov majiteľov aj týchto pozemkov), cez správcov vodného toku, užívateľov rybárskeho revíru, až po správcov infraštruktúry a správcov hydrologických objektov a vodomerných zariadení a pod. Ich pripomienky a požiadavky je potrebné zobrať do úvahy a zapracovať na návrhu odstránenia bariéry.

B. návrh úpravy – odstránenia bariéry

Podľa zložitosti a pripomienok zainteresovaných subjektov sa spracúva predbežná (overovacia) štúdia, alebo priamo projektová dokumentácia. Pri návrhu úprav je potrebné riešiť nielen úsek priamo v mieste bariéry, ale aj vodný tok nad a pod odstraňovanou bariérou. Vlastný návrh je predmetom riešenia odborníka s príslušnou špecializáciou, ktorý pri tom konzultuje čiastkové otázky s ďalšími expertmi. Riešenie musí brať do úvahy zachovanie resp. obnovenie podmienok na život v toku, vrátane období pri nízkych prítokoch, ale aj ďalšie nevyhnutné aspekty, napr. vplyv na chod splavenín, na spôsob obhospodarovania okolia a využívania toku, do úvahy je potrebné zobrať nielen zaobstarávacie, ale aj prevádzkové náklady. V odôvodnených prípadoch je možná aj etapizácia úprav, pričom jednotlivé etapy sa navrhujú tak, aby sa efektívne mohla overiť reakcia toku na úprav a ďalšiu etapu prispôbiť podľa reakcie toku.

C. vlastná demolácia

Pred búracími prácami resp. odstraňovaním bariéry je nevyhnutné vyriešiť množstvo praktických vecí. Od prípadného predrealizačného monitoringu (aj kvôli hodnoteniu úspešnosti odstránenia bariéry), cez rozbor sedimentov (ak sú v priestore zdrže nad prehradením), až po otázku odvozu a likvidácie materiálu z búrania (stavebný materiál, zemina, drevo atď.)

Demolačné práce je potrebné etapizovať aj vzhľadom na tieto súvislosti:

- výrubu stromov je možné robiť iba v mimo vegetačnom období
- v prípade, ak nie je odstránenie bariéry priamo v Programe starostlivosti o osobitne chránenú časť prírody resp. v obdobnom dokumente, a bariéra je v území európskeho významu, je odporúčané konzultovať potrebu tzv. biotopového posúdenia
- posúdenie podľa čl. 4.7 RSV (§16 a nasledujúce vodného zákona) nie je vyžadované
- pri zásahoch do vodného toku je do úvahy potrebné zobrať aj ochranu rýb, prispôbiť demolačné práce času neresenia či inej dobe ochrany:

D. vyhodnotenie a sledovanie výsledkov, prípadná korekcia

Monitorovanie po odstránení je nevyhnutné na vyhodnotenie účinnosti zásahu a na určenie, či sú potrebné nápravné opatrenia.

Summary

The analysis has been prepared as a basis for discussion on the administrative and legislative procedures that hinder the effective identification and removal of obsolete, dangerous and/or harmful barriers on watercourses in Slovakia. It follows up on the initial document prepared in December 2023, which was consulted and subsequently revised in view of the significant changes in the Construction Act in 2024–2025.

The terminology used in this analysis is based on a technical norm STN 75 2102 Rivers and brooks regulations, the Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy and other relevant legislation or policy documents.

The most important term is the actual term **'barrier' on watercourses** (also referred to as *obstructions*, *impediments* or *obstacles* on watercourses), which refers to those artificial man-made objects that disrupt lateral, longitudinal, vertical and/or temporal connectivity. The term **barrier removal** (also **dam removal**) is used in the context of the complete or substantial removal of a water structure that disrupts the connectivity of a watercourse. The principle is not to introduce new infrastructure into the watercourse, but rather to remove existing infrastructure in order to restore connectivity.

As of 2020, a total of 1,450 transverse structures disrupting the longitudinal continuity of rivers and habitats have been identified in Slovakia, of which only 288 were barriers with a functional fish passage (i.e. partially, selectively, seasonally or fully passable). This means that more than 80% of recorded transverse structures act as migration barriers. It is estimated that, in addition to those identified, there are numerous other undocumented, obsolete, and unused transverse structures in the watercourses in Slovakia that are entirely impermeable to aquatic organisms and for the sediment transport.

In the context of barrier removal, **Regulation (EU) 2024/1991 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2024 on Nature Restoration (Nature Restoration Law)** is particularly important. Its general objective is to contribute to the systematic, long-term, and sustained restoration of biologically diverse and resilient nature through ecosystem restoration. For aquatic ecosystems, Article 9 of the Regulation is key, aiming at restoring the natural connectivity of rivers and the natural functions of associated floodplains.

The decision-making process concerning the feasibility and procedures for barrier removal in watercourses is generally framed by several key considerations. The analysis focuses particularly on the following four:

- Ownership and usage rights
- Validity (existence) of permits for special water use
- Technical condition of the barrier
- Passability

These core aspects, and their combinations, determine the legal options for removing or modifying a barrier and, in turn, the administrative decision-making process and the practical steps for physical removal of the barrier.

The permitting process for barrier removal is governed by **Act No. 25/2025 Coll. (Construction Act)** and **Act No. 364/2004 Coll. on Water (Water Act)**. From a legal standpoint, there are several types of administrative procedures through which barrier removal can be achieved. These differ in terms of process, eligible initiators or implementers, and the required documentation before demolition of the water structure or its parts.

The analysis explores the following options:

- Removal of the barrier by the watercourse management authority as part of routine maintenance
- The establishment of a new structure to remove an existing one (e.g., "total" fish pass)
- Modification or reconstruction of the existing structure – its rebuilding
- Removal of the structure—through notification or a formal decision on a construction plan, sometimes including technical documentation verification, depending on the technical condition of the structure

Recommended Procedure for Barrier Removal (regardless of the administrative procedure):

A. Preliminary Survey – To the extent necessary for proposal of the removal or modification of the barrier.

Assessment of the current state — including evaluation of the hydrological conditions, ichthyological and hydrobiological surveys, sediment regime evaluation, and analysis of natural features and components (fauna, flora, soil conditions, geofactors, etc.), assessment of land use (development, transport, hydropower use, structures in the stream and their condition, recreation, protected areas, buffer zones, natural resources, cultural monuments, archaeological sites), and functional requirements for the watercourse (e.g., flow capacity, bedrock stability, groundwater relationships, inflow and drainage connections, ecological functions such as aquatic and riparian life, biocorridors and biocentres, flood protection, etc.).

At this stage, it is necessary to engage all relevant stakeholders – landowners and landusers, not only directly within the watercourse but also in the surrounding area (including the need to ensure access for machinery during removal or the agreement of these landowners with the activity); watercourse management authorities, fishing area users, infrastructure managers, and administrators of hydrological and gauging structures, etc. Their comments and requirements should be taken into account and incorporated into the barrier removal proposal.

B. Design of Modification – Barrier Removal

Depending on complexity and stakeholder feedback, either a preliminary (feasibility) study or a technical documentation is prepared. The design should address not only the immediate spot of the barrier but also sections of the watercourse upstream and downstream (above and below the barrier). The actual design is developed by a qualified expert with the relevant specialisation, who consults other experts on sub-issues.

21

The solution must take into account the preservation and restoration of the conditions for life in the stream, including periods of low flow, as well as other necessary aspects such as sediment transport, land use of the surrounding area, use of the watercourse, and operational as well as maintenance costs. In justified cases, a phasing staged implementation is possible, designed so that the response of the river to each phase can be assessed and subsequent phases adapted accordingly.

C. Demolition

Before demolition or removal of the barrier, a number of practical issues must be addressed – from pre-implementation monitoring (to assess removal success), through sediment analysis (particularly for reservoirs or backwater zones above the barrier), to the transport and disposal of demolition waste (material from the barrier, soil, wood, etc.).

Demolition should also be staged with regard to the following:

- Tree felling is permitted only outside of the vegetation period.
- If the barrier is located in a Natura 2000 site and its removal is not listed in a specific management programme, habitat assessment may be required.
- Assessment under Article 4.7 of the Water Framework Directive (§16 et seq. of the Water Act) is not required.
- Fish protection must be considered – demolition should avoid critical periods such as spawning seasons.

D. Evaluation and Monitoring, Corrective measures

Post-removal monitoring is essential to evaluate the effectiveness of the intervention and to determine whether any corrective measures are necessary.

Zdroje informácií:

- Smernica 2000/60/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23. októbra 2000, ktorou sa stanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0060>
- Vodný Plán Slovenska – Plány manažmentu správneho územia povodia Dunaja a povodia Visly, vrátane príloh - <https://www.minzp.sk/voda/vodny-plan-slovenska/>
- Vyhláška MŽP SR č. 383/2018 o technických podmienkach návrhu rybovodov a monitoringu migračnej priechodnosti rybovodov - <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2018/383/>
- Zákon č. 364/2004 Z.z. o vodách v platnom znení - <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/364/>
- Zákon č. 25/2025 Z.z. stavebný zákon, <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2025/25/>
- Zákon č. 2016/2018 Z.z. o rybárstve, <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2018/216/>
- Prezentácia „Dam removal in Slovakia - Hučava River and HP advocacy“ zo stretnutia „Danube Region Freshwater and Sturgeon Team Meeting“ v Bratislave, 11. – 14. 10. 2021, Miroslav Očadlík & Pavol Žilinčík, WWF Slovensko
- Prezentácia „Návrh nařízení Evropského parlamentu a rady o obnově Přírody z pohledu vodního hospodářství“, Vít Růžička, Ministerstvo životního prostředí ČR, sekce vodního hospodářství, https://stuz.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=1585:zaznam-seminare-na-tema-stav-legislativy-eu-o-obnove-prirody-5-12-od-16-hod&catid=12&Itemid=71
- Prezentácia „Nariadenie o obnove prírody – Voľne prúdiace rieky a ich obnova na Slovensku“, Katarína Butková, WWF Slovensko, 2. 4. 2025, online
- Metodika spriechodňovania priečných bariér na vodných tokoch pre ichtyofaunu, Výskumný ústav vodného hospodárstva, 11/2023, https://www.vuvh.sk/wp-content/uploads/2023/12/Metodika-spriechodnovania-priecnych-barier_2023.pdf
- Metodická príručka postupov pre revitalizácie vodných tokov, Výskumný ústav vodného hospodárstva, 06/2023, <https://www.minzp.sk/files/metodicka-prirucka-postupov-revitalizacie-vodnych-tokov.pdf>
- rozhovory a konzultácie so zainteresovanými hráčmi
- vlastný prieskum v teréne